

NOVÁČCI NA SEZNAMU

text Milena Blažková, autorka projektu Poznej světové dědictví UNESCO foto copyright UNESCO

PRÁVIDELNĚ JEDENKRÁT ROČNĚ ZASEDÁ VÝBOR SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ, ABY PŘÍSNÝ A SLOŽITÝ NOMINAČNÍ PROCES O ZAŘAZENÍ VYBRANÝCH LOKALIT MEZI SVĚTOVÉ UNIKÁTY, PROBÍHAJÍCÍ V JEDNOTLIVÝCH ČLENSKÝCH ZEMÍCH, ZAVRŠIL ZÁPÍSEM NA PRESTIŽNÍ SEZNAM SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ. PŘI LETOŠNÍM ČERVENCOVÉM ZASEDÁNÍ V ISTANBULU VYBRAL POD OCHRANU UNESCO JEDNADVACET SKVOSTŮ, KTERÉ SI PRÁVEM ZASLOUŽÍ BÝT ZACHOVÁNY PRO BUDOUCÍ GENERACE. NE VŠECHNY Z NICH LZE NAVŠTÍVIT NA KOLE A TAKÉ MNOHO Z NICH JE VZDÁLENO NAŠIM KRAJŮM, ALE JSOU TO OPRAVDOVÉ SKVOSTY A JEN VĚDĚT O NICH JE POMĚRNĚ ZAJÍMAVÉ. NAVÍC TOTO TÉMA ZATÍM ŽÁDNÉ MÉDIUM PRO LETOŠNÍ ROK NEZPRACOVALO.

Než vám stručně představím nováčky na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO – seznam nyní s nimi dosáhl čísla 1052 –, jen pár poznámek na vysvětlenou. Ve Výboru světového dědictví zasedá celkem 21 členů volených ze zástupců smluvních států, které podepsaly Úmluvu o ochraně světového dědictví. Tento uznávaný dokument z roku 1972 stanovuje pravidla mezinárodní spolupráce při zabezpečování ochrany a zachování kulturního a přírodního dědictví s vynikající univerzální hodnotou.

„Pět C“ Výboru světového dědictví

Cíle poslání, tj. naplňování myšlenek výše zmíněné Úmluvy, označuje Výbor světového dědictví jako „pět C“, podle počátečních písmen hlavních zásad (samozřejmě v angličtině): věrohodnost (credibility), péče o zachování (conservation), podpora efektivního posilování kapacit (capacity building), podpora osvěty světového dědictví cílenou komunikací (communication) a podpora úlohy místních obyvatel a komunit (communities). Výbor se schází pravidelně jednou ročně v některé ze

smluvních hostitelských zemí, letošní 40. zasedání se uskutečnilo v Istanbulu, příští rok (2017) se zástupci sejdou v polském Krakově. Nejsledovanější činností Výboru zůstává rozhodování o tom, které unikáty budou připsány do prestižního Seznamu světového dědictví, Výbor ovšem také rozhoduje, které památky budou vedeny jako ohrožené, sleduje monitoring jednotlivých míst, eventuálně může památku, o kterou není pečováno dle Úmluvy, z prestižního Seznamu vyškrtnout a mnoho dalšího.

Jednotlivé zápisy se člení do tří kategorií – památky kulturní, přírodní a smíšené. Mezi kulturní památky přibýlo letos dvanáct nových zápisů – významná archeologická naleziště, dávná pohřebiště s dolme-

ny, jeskyně se skalními rytinami, příklady moderní architektury či doklady vynalézavosti našich předků (v následujícím přehledu pod čísly 1–12). Kategorie přírodních celků se rozšířily nově o šest lokalit (pod čísly 13–18), mezi nimi mimořádně vzácně zachovaná ekologická rezervace, unikátní geologická lokalita, panenský prales, mořský národní park a část horského řetězce Ťan-šan. Třetí, tzv. smíšená kategorie, která zahrnuje kulturní krajinu mimořádné hodnoty vytvořenou citlivým zásahem lidských rukou do přirozeného unikátního přírodního celku, doplněnou uchovanými lidovými tradicemi, si připsala tři nové zápisy (pod čísly 19–21).

Pozvání na výstavy UNESCO

Již 14. ročník výstav POZNEJ SVĚTOVÉ DĚDICTVÍ UNESCO, které představují ve fotografiích jedinečná místa z celého světa, putuje od dubna po vlastech českých. Od 1. do 25. září 2016 si mohou návštěvníci prohlédnout v krásných prostorách Zadní synagogy v Třebíči Tuniské dědictví a od 1. do 28. září 2016 kolekci fotografií Salcburku, švýcarských skvostů a jedinečných památek ze země jihovýchodní Asie v budově E-Centra, v Guldenerově ulici v Plzni. V říjnu se celá kolekce představí ve Vědecké knihovně v Liberci. Přijďte si pro inspiraci, jste srdečně zváni. (Více o výstavách na: www.unesco-media.cz)

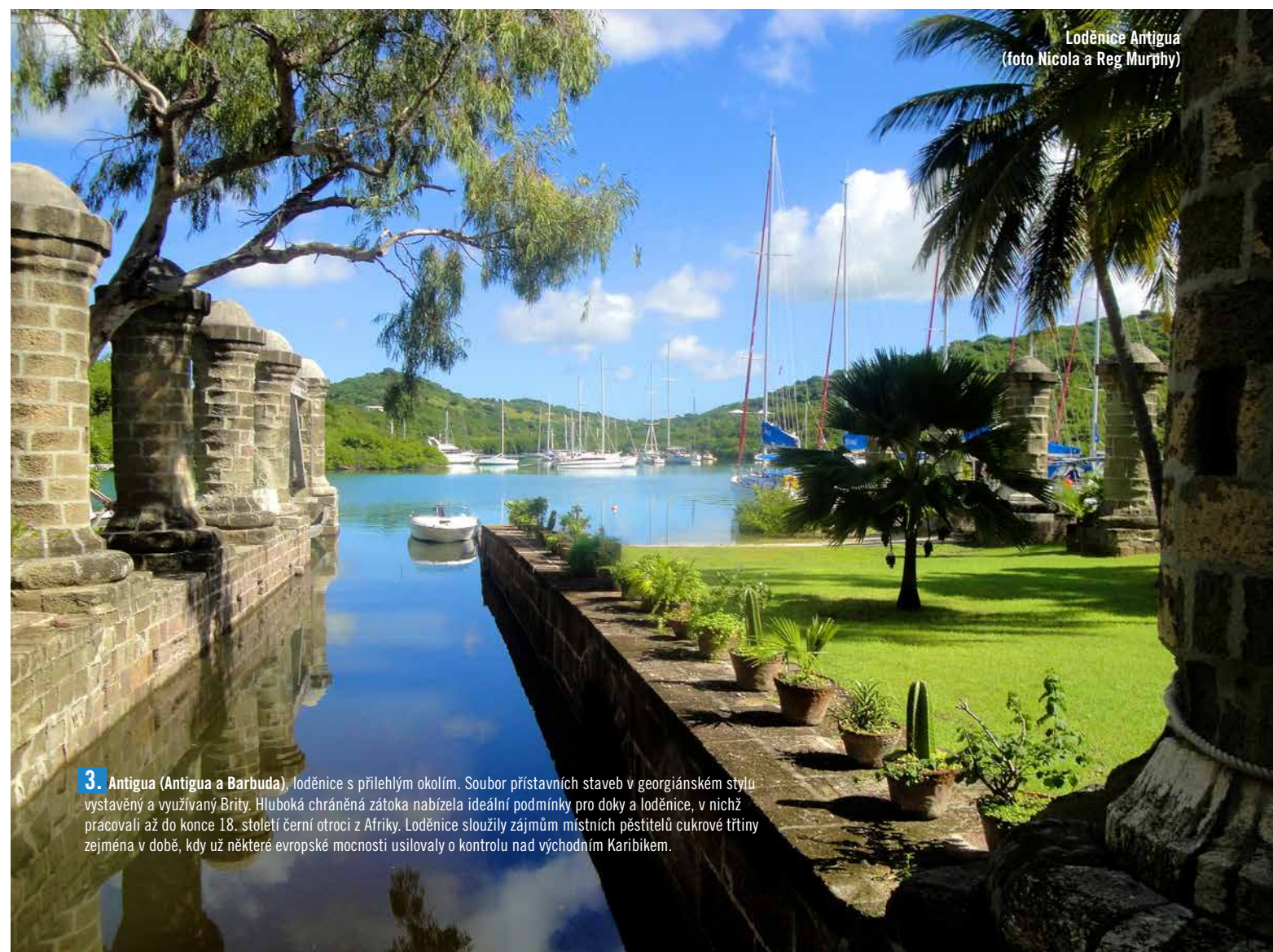
Ani v Turecku dokládá architekturu středověkého města (foto Fahnye Bayram)

1. Ani (Turecko), pozůstatky středověkého města, na náhorní plošině při hranicích s Arménií. Příklad středověkého urbanismu se stavbami světskými, náboženskými i vojenskými, budovanými křesťany i muslimy. Rozkvět zažilo v 10. a 11. století, kdy bylo hlavním městem Arménského království Bagratidů a profitovalo z kontroly nad Hedvábnou stezkou. I později, za nadvlády Byzantinců, Seldžuků a Gruzinců, patřilo mezi významné obchodní křižovatky, s invazí Mongolů však přišel úpadek, dovršený devastujícím zemětřesením roku 1319. Nám v současnosti poskytuje Ani dokonalý přehled o vývoji středověké architektury.

2. Antequera (Španělsko), dolmeny a megality v Andalusii. Pohřebiště z obrovských kamenných bloků, časově řazené do neolitu, doby bronzové, tvoří mohyly i samostatné uzavřené komory se stropy z překladů či s falešnými kupolemi. Tři nejznámější megalitické monumenty s rytinami, Menga, Tolos el Romeral a přírodní naleziště využívající přirozené skalní masivy Peña de los Enamorados a El Torcal, představují pozoruhodný doklad evropské prehistorie, podobně jako světoznámé megality na ostrově Malta.

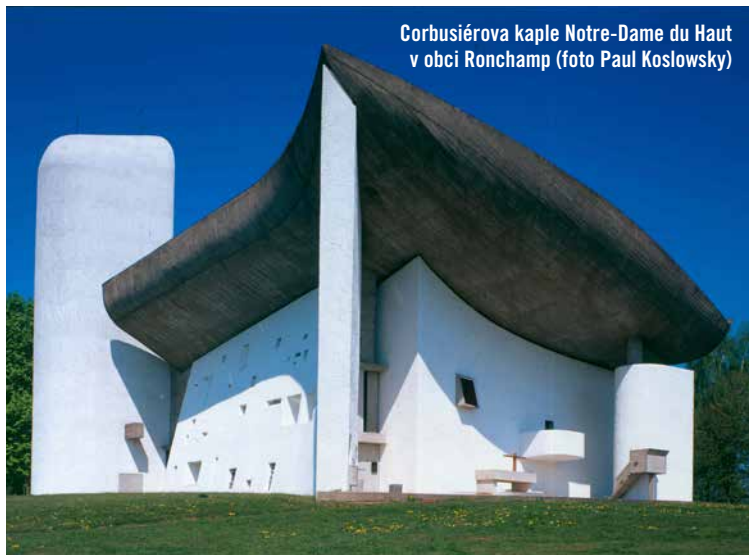
Antequera, ukázka neolitické megalitické stavby (foto Javier Pérez Gonzáles)

Loděnice Antigua (foto Nicola a Reg Murphy)

3. Antigua (Antigua a Barbuda), loděnice s přilehlým okolím. Soubor přístavních staveb v georgiánském stylu vystavěný a využívaný Brity. Hluboká chráněná zátoka nabízela ideální podmínky pro doky a loděnice, v nichž pracovali až do konce 18. století černí otroci z Afriky. Loděnice sloužily zájmům místních pěstitelů cukrové třtiny zejména v době, kdy už některé evropské mocnosti usilovaly o kontrolu nad východním Karibikem.

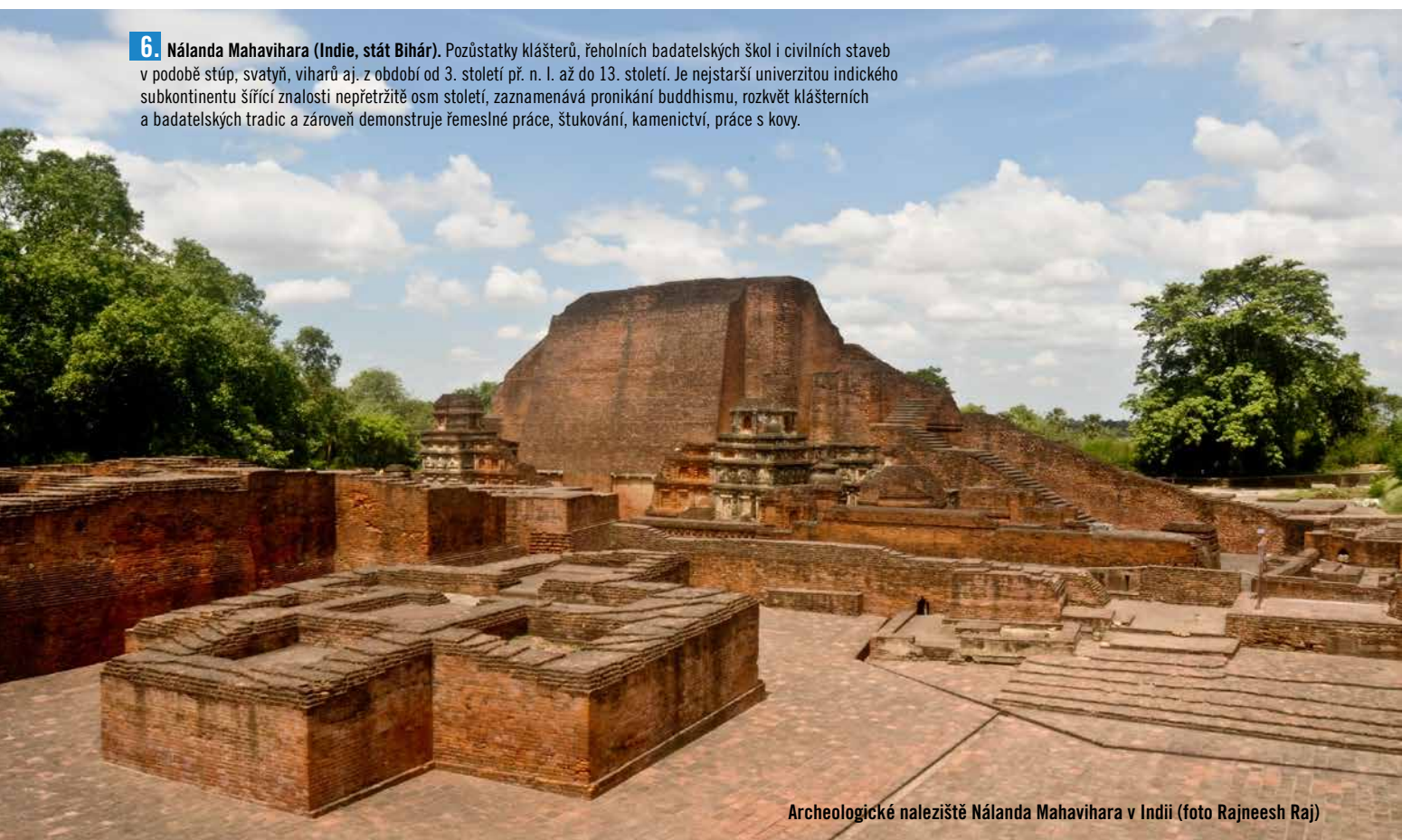

Corbusiérova kaple Notre-Dame du Haut v obci Ronchamp (foto Paul Koslowsky)

4. Achitektura Le Corbusiéra. Celkem sedmnáct staveb vybudovaných podle plánů tohoto významného švýcarsko-francouzského architekta v rozmezí padesáti let, sdílená památka Argentiny, Belgie, Francie, Indie, Japonska, Německa a Švýcarska. Patří k nim například územní plán v Čandigarhu (Indie), národní muzeum západního umění v Tokiu, dům doktora Curutcheta v La Platě (Argentina), obytné domy v Marseille nebo domy v dělnické kolonii Weissenhof na předměstí Stuttgartu či kaple Notre Dame du Haut v obci Ronchamp na východě Francie, připomínající tvarem střechy loď. Všechny stavby potvrzují nejen mistrovství tvořivého génia a invenci moderní architektury, ale zároveň i internacionalizaci architektonických děl po celé planetě.

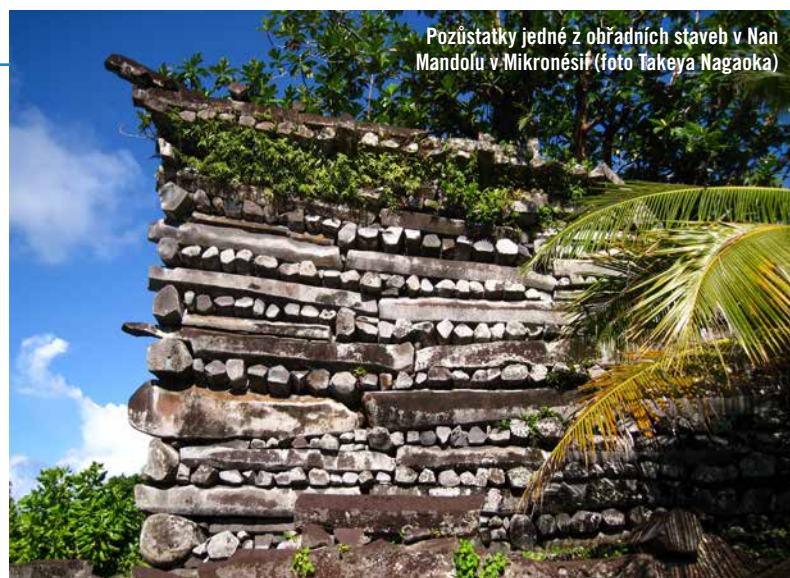
5. Gorhamské jeskyně (Gibraltar, Velká Británie). Komplex čtyř jeskyň na příkrých vápencových útesech východní strany Gibraltarské skály s archeologickými a paleontologickými nálezy neandertálského osídlení před více než 125 000 lety, nazvané podle svého objevitele kapitána Gorhama (1907). Skalní kresby i nálezy dokládají, jak pravěcí lidé žili, čím se živili, jak lovíli, čím se zdobili apod. V jejich době bylo moře vzdálené 4,5 km. Jeskyně představují důležitý doklad o vývoji lidstva. Od roku 1987 jsou středem zájmu vědeckých výzkumů.

6. Nálada Mahavihara (Indie, stát Bihár). Pozůstatky klášterů, řeholních badatelských škol i civilních staveb v podobě stúp, svatyní, viharů aj. z období od 3. století př. n. l. až do 13. století. Je nejstarší univerzitou indického subkontinentu šířící znalosti nepřetržitě osm století, zaznamenává pronikání buddhismu, rozkvět klášterních a badatelských tradic a zároveň demonstruje řemeslné práce, štukování, kamenictví, práce s kovy.

Archeologické naleziště Nálada Mahavihara v Indii (foto Rajneesh Raj)

7. Nan Madol (východní Mikronésie). Soubor 99 umělých ostrůvků u jihovýchodního pobřeží Pohnpei, vybudované z čediče a korálů. Představují zbytky paláců, chrámů, hrobek a dalších staveb z let 1200–1500, jedná se o ceremoniální centrum významné kultury tichomořských ostrovů. Megality dokládají náboženské a sociální praktiky tehdejší společnosti. Toto místo bylo současně zařazeno na Seznam ohrožených památek.

Pozůstatky jedné z obřadních staveb v Nan Mandolu v Mikronésii (foto Takeya Nagaoka)

Pampulha, průčelí moderního kostela (foto Marcilio Gazzinelli)

8. Pampulha (Brazílie). Vizionářské zahradní město Belo Horizonte podle projektu z roku 1940. Kulturní a zábavní centrum s kasinem, velkým tanečním sálem, jachtařským klubem i s kostelem, vystavěné kolem umělého jezera. Autor architekt Oscar Niemeyer s dalšími kreativními umělci se snažili uplatnit principy moderní architektury a designu, v jejich díle se prolíná vše do jedinečného harmonického celku, který reflektuje místní tradice i okolní přírodní prostředí.

9. Perské kanáty (Írán), výjimečná technická památka. Starověký systém podzemních tunelů rozvádějící v suchých oblastech vodu mírným samospádem z hor k lidským sídlům, často v délce mnoha kilometrů. Peršané vyvinuli tento systém, jak získat vodu v pustině, již před 3000 lety. Odhaduje se, že v Íránu bylo vybudováno na 50 000 kanátů. Kanáty zásobovaly vodou, plnily funkci dnešní klimatizace i ledničky pro uchovávání potravin. Tradiční komunální systém využívání kanálů, kdy se všichni o vodu dělají, vydává svědectví o kultuře a civilizacích v pouštních oblastech, řada z nich se stále využívá. Nové se však pro velkou nákladnost již nestaví, současníci dávají přednost čerpat vodu čerpadly. Jedenáct íránských kanátů reprezentujících tento systém včetně vodních nádrží, mlýnů i zázemí pro dělníky se stalo součástí světového dědictví.

Letecký pohled na jeden z perských kanátů (foto S. H. Rashedi)

Antické divadlo v řeckém Philippi (foto Achilleas Savopoulos)

12. Stečci, sdílená památka zahrnuje zhruba třicet pohřebišť v Bosně a Hercegovině, Srbsku, Černé Hoře a Chorvatsku z období mezi 12. a 16. stoletím. Zdobené náhrobní kameny různých velikostí, vytesané z vápence a umístěné v řadách, představují ikonografické umění tehdejší Evropy a dokládají rozličné místní tradice.

10. Philippi (Řecko), pozůstatky opevněného města. Nacházelo se v historické Trácii na severovýchodě Balkánského poloostrova na dávné obchodní stezce Via Egnatia, spojující Evropu s Asii. Bylo založeno r. 356 př. n. l. makedonským králem Philipem II. a rozvíjelo se jako „malý Řím“. Řecké divadlo a pohřební chrám doplňovaly římské stavby jako forum; po návštěvě sv. Pavla se stalo centrem křesťanské víry. Zachovaly se zbytky baziliky.

11. Skalní umění kulturní krajiny Cuco-ťiang Chua-san (Čína). Zápis zahrnuje celkem 38 míst se skalními kresbami ze života lidí národnosti Luo, které zachycují mimo jiné i ceremoniály s bronzovými bubny, hojně rozšířené v jižní Číně. Malby se vyskytují v krasových oblastech kolem řek i na náhorní plošině, datují se od 5. století př. n. l. do 2. století n. l. Jsou jedním z zachovaných svědectvím této kultury.

Ekologická rezervace Mistaken Point v Kanadě (foto F. Barret a MacKay)

13. Mistaken Point (Kanada). Patří do kategorie přírodních unikátů, místo s nálezem fosilií v jihovýchodní části ostrova Newfoundland na východě Kanady. Jedná se o úzký pruh asi 17 km dlouhý, tvořený příkrými pobřežními útesy hlubokomořského původu. Představují nejstarší soubor fosilií vůbec, jejich stáří se odhaduje na 580–560 mil. let, dokumentují vývoj života na Zemi. Přísně chráněnou ekologickou rezervací jsou pro návštěvníky pořádány túry s průvodci.

14. Poušť Lút (Daš-e-Lút, Írán). Rozkládá se v jihovýchodní vyprahlé části země, kterou po celý rok, a zvláště mezi červnem a říjnem, sužují silné větry. Už samotný název lút – země bez života hodně napovídá, vždyť tato nehostinná krajina drží prvenství v nejvyšší naměřené teplotě na planetě (71 °C). Vlivem extrémně silné větrné eroze dochází na poušti ke vzniku bizarních tvarů, různých skalních věží, hrotů a často až osmdesát metrů vysokých hřbetů zvaných jardangy, tvoří se i kamenitá poušť či z vyvátého písku celá dunová pole. Právě jako výjimečný příklad stále probíhajících geologických procesů byla poušť zařazena k přírodnímu dědictví UNESCO.

Íránská poušť Lút (foto Naser Mizban)

15. Prales Šen-nung-tia, provincie Chu-pej (Čína). Původní neporušená příroda části provincie Chu-pej v centrální a východní Číně zahrnuje největší původní lesy v Číně, od západu Šen-nung ting, Pa-tung až po Lao t'ün šan na východě. Žije tu vzácný velemlok čínský, langur čínský, obláčkový leopard, asijský černý medvěd baribal aj. Je jednou ze tří vyhlášených oblastí biodiverzity v Číně, kde se provádějí důležité botanické výzkumy. Už mezi 19. a 20. stoletím sem vyrážely expedice za sběrem rostlin.

Ohrožený langur čínský *Rhinopithecus roxellana hubeiensis* je v Číně přísně chráněn, přežívá pouze kolem 15 000 jedinců (foto Tian Rong)

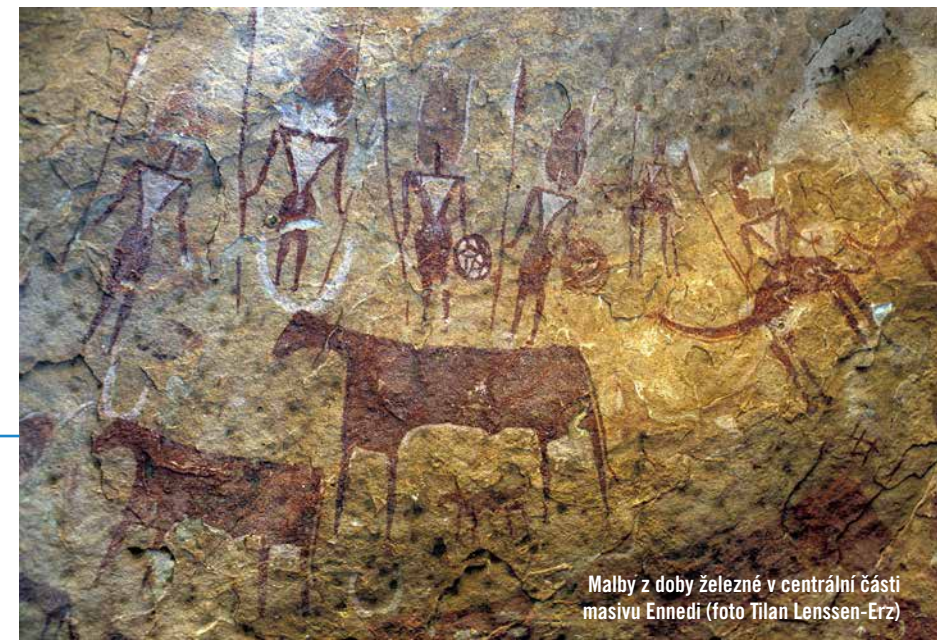
16. Sanganeb, mořský národní park a zátoka Dugonab-Mukkawar (Súdán). Zápis zahrnuje dvě oddělené oblasti, Sanganeb je izolovaný korálový útes a jediný atol vzdálený 25 km od břehů Súdánu ve střední části Rudého moře, zmíněná zátoka leží 125 km severně od Port Súdánu. Pro obě místa je charakteristická velká biodiverzita, vyskytuje se množství druhů korálů, mangrovy, mořská tráva. Vhodné zázemí pro mořské ptactvo, různé druhy ryb, žraloky, rejnoky, želvy, žije tu početná populace dugonů.

Vzácná obří manta ze souostroví Revillagigedo (foto Valeria Mas Gomez)

19. Masiv Ennedi (Čad) přírodní a kulturní krajina. Pískovcový masiv v severozápadní části země, který vznikl intenzivní vodní a větrnou erozí, malebná krajina plná skalních srázů, kaňonů, přírodních mostů a pilířů, kde vodní element sehrává hlavní roli při utváření ekosystému. Fauna, flóra i lidské osídlení, vše harmonicky zapadá do jediného celku, a bylo tomu tak i v dávné minulosti, jak dokazují četné skalní rytiny, jedno z největších souborů skalního umění na Sahaře.

20. Národní park Kančendženga (Indie) s unikátní biodiverzitou v centrálním Himálaji, ve státě Sikkim, poblíž nepálských hranic. Zahrnuje suché náhorní planiny, izolovaná údolí, jezera, ledovce, zasněžené vrcholy hor, původní lesy, i třetí nejvyšší horu světa Kančendžengu (8586 m n. m.). Úžasná horská krajina opředená mystickými bájemi, místa posvátná pro Lepchy, původní obyvatele Sikkimu. Zároveň i doklad prolínání různých tradičních náboženských praktik s buddhistickou vírou, tvořící základ sikkimské identity.

Malby z doby železné v centrální části masivu Ennedi (foto Tilan Lenssen-Erz)

Pohled do jedné z osídlených bažin ahwaru, kde se zastavil čas (foto Jasín Al-Asady)

21. Ahwar jižního Iráku: ostrůvky biodiverzity a relikty mezopotamských měst. Termínem ahwar se označuje močalovitá krajina mezi řekami Eufrat a Tigris v jižním Iráku, kde si lidé, zvaní Ma-dan, po tisíciletí zachovávali stejný způsob života a dodnes jejich potomci reprezentují jednu z mála přetrvávajících starověkých kultur na Zemi. Přežívají už jen v malém počtu v drsných podmínkách extrémně horkého a suchého prostředí unikátní a největší vnitrozemské delty, bydlí v chatrích spletených z rákosy, živí je zemědělství a rybolov. Zápis zahrnuje sedm míst: tři významná archeologická naleziště dávné Mezopotámie – Uruk, Ur a Tell Eridu z doby kultury Sumerů, počátků historie lidstva a čtyři přírodní celky, mokřady a bažinaté oblasti jižního Iráku, s bohatou biodiverzitou. 95 % původních biotopů se proměnilo kvůli necitlivým zásahům (stavba přehrad) v pustiny.